

נדריים עז

משה שווערד

1. הר"ן מסכת נדרים דף עז עמוד א
...ולפי זה משמע לי דלישנא דמיפר שייך מכאן ואילך ולישנא דמותר בדבר שהיה מותר מעיקרו.

2. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף עז עמוד ב
חכם שאמר בלשון בעל. בלשון הפרה לא אמר כלום דהפרה משמע מכאן ולהבא ובא טעם כמו ואת בריתי הפר וכן בעל שאמר בלשון התרה לא אמר כלום כדי ליתן חילוק בין הפרת בעל להתרת חכם:

• עיין #25 לקמן

3. רמב"ם הלכות נדרים פרק יב הלכה יט
נדרה ועברה על נדרה קודם שיפר לה אביה או בעלה אע"פ ששמע בו ביום והפר לה הרי זה חייבת על דבר שעברה בו, אם מלקות מלקות ואם קרבן קרבן.

4. רמב"ם הלכות נדרים פרק יג הלכה טו
האשה שנדרה ושמע אחר והתפיס עצמו בנדרה ואמר ואני, ושמע אביה או בעלה והפר לה שלה מופר וזה שהתפיס עצמו חייב.

5. רמב"ם הלכות שבועות פרק ו הלכה יח
מי שנשבע שבועת ביטוי להבא ושיקר בשבועתו, כגון שנשבע שלא יאכל פת זו ואכלה ואחר שאכלה קודם שיביא קרבנו אם היה שוגג או קודם שילקה אם היה מזיד ניחם ונשאל לחכם והתירה לו הרי זה פטור מן הקרבן או מן המלקות, ולא עוד אלא אפילו כפתוהו ללקות ונשאל והתירו לו קודם שיתחילו להלקותו הרי זה פטור.

6. רא"ש על נדרים פרק עשירי - סימן יא
[דף עז ע"א] אמר רבי יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר [דף עז ע"א] בעל מיפר ואין חכם מיפר [גזיד כג.] ואשה שנדרה והתפיס אחר בנדרה כגון שאמר ואני הפר לה אב או הבעל היא מותרת והמתפיס אסור משא"כ בחכם לפי שהחכם עוקר את הנדר מעיקרא ונתבטלה גם ההתפסה אבל בעל מכאן ולהבא הוא עוקר הנדר וכן אם עברה על נדר ואח"כ הפר לה הבעל לוקה מה שאין כן בחכם (שם כ ע"ב) ואם התפיס בעלה בנדרה תו לא מצי מיפר דכמאן דקיים לה דמי. [דף עז ע"ב] אמר רבי חנינא השותק ע"מ למיקט מיפר אפילו מכאן ועד עשרה ימים ולית הלכתא כר' חנינא דמותבינן ממתנא' ואסיקנא בכולהו תיובתא:

7. רמב"ם הלכות נדרים פרק יג הלכה ב
* וכיצד מפר אומר מופר או בטל או אין נדר זה כלום וכיוצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעיקרו, בין בפניה בין לאחריה, אבל אם אמר לה אי אפשר שתדורי או אין כאן נדר הרי זה לא הפר, וכן האומר לאשתו או לבתו מחול ליד או מותר ליד או שרוי ליד וכל כיוצא בענין זה לא אמר כלום, שאיין האב והבעל מתיר כמו החכם אלא עוקר הנדר מתחלתו ומפירו.

8. ספר דבר יעקב

התוריד [ב"ב קכ:] כתב שיש שני הבדלים בין התרה להפרה, התרה היא עקירה ומפרע והוי מרצונו של הנודר, והפרה היא מכאן ולהבא והוי אף בע"כ של הנודרת.
גם הרשב"ם [ב"ב קכ:] מבאר שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ע"י חרטה ולכן שייך בו לשון התרה, ובעל מפר ביום שמעו ללא חרטה, ולכן שייך בו לשון הפרה, דכל דבר שנעקר ללא טעם מיקרי הפרה.

✓ עוד מקשה המרומי שדה הגמ' [נזיר כא:] מיבעיה ליה האם בעל מיגז גיז [מכאן ולהבא] או מיעקר עקר [למפרע], ולמה אין הגמ' פושטת מהא דבעל אינו מתיר, אלמא אינו עוקר למפרע. ולכן המרומי שדה מבאר ההבדל בין התרה להפרה, דהתרה משמע מרצון הנודר המבקש התרה, והפרה משמע בעל כרחו של הנודרת.

9. הגרי"ז על מסכת נזיר דף כב ע/ב

בגמרא מר זוטרא בריה דרב מרי אמר, האי היינו דרמי בר חמא, דבעי רמי בר חמא הרי עלי כבשר זבח שלמים מהו, כי מתפיס איניש בעיקרא מתפיס, או דילמא בצננא מתפיס, ואיתא חדא פירוש בתוס' דמר זוטרא רוצה לומר דאפילו נימא דבעל מיעקר עקר, מ"מ חברתה אסורה, משום דבעיקרא קמתפיס, והנראה, דבאמת בעי' דרמי בר חמא מיירי, כגון שמחית בשר זבחי שלמים, ומחית דהיתירא קמיה, ואמר על זה כזה, כמבואר בנדרים, וא"כ צ"ע לכאורה, מאי שייך לומר בעיקרא קמתפיס, הא כיון דמתפיס זה בזה והאיסור שהיה כבר נפקע, וא"כ איך הוי ההתפסה בעיקרא, וצריכים לומר, דע"כ הוא מתפיס בהאיסור קודש, ואה"נ דניתר בזריקה, אבל מ"מ מיקרא דאיכא איסור קודש אלא שניתר בזריקה, והשאלה אינו איך היה בדעתו, אלא בדיון, אי איכא התפסה בציוור כזה, דאיכא היתר ג"כ, וזהו דמיון הגמרא בניזיר להפרה, **דהפרת בעל אין עוקר הנדר למפרע שעושהו כאילו לא היה נדר, אלא דהיה נדר ונעקר**, כדביארנו לעיל בדברי התוס', א"כ זה תלוי בהשאלה, אי בעיקרא קמתפיס, וא"כ אעפ"י שניתר מהני התפסה כמו בבשר זבחי שלמים, ומדחה הגמרא דהתם בבשר שלמים, אעפ"י שניתר מ"מ נשאר עוד דינו קדוש, אבל הכא, כיון דהפרה עקר הנדר לגמרי לא נשאר שום דינים, לא מהני התפסה: והנה בר"מ בנדרים (פי"ג הל"ב), מבואר וז"ל, וכיצד מיפר, אומר מופר או בטל או אין נדר זה כלום, וכיוצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעיקרו וכו', שאין האב והבעל מתיר כמו החכם, **אלא עוקר הנדר מתחילתו ומפירו, עכ"ל**, ועי' בכ"מ שמקשה, הא בגמרא פשיט מיגז גיז, מהאשה שנדרה בניזיר ושמהה חביתה ואמרה ואני, ובא בעלה של ראשונה והפר לה, דהיא מותרת וחביתה אסורה, ומפרש וז"ל, ואין לומר שרבינו מפרש כפירוש י"מ שכתבו התוס' שם, דמר זוטרא בריה דרב מרי בעי למידחי פשיטות זה וסבר דמיעקר עקר שהרי התוס' עצמם מחו לה אמוחה ולא עמד כלל עכ"ל: וצ"ע, דלמה לו להקשות מזה, הא ברמב"ם מבואר להדיא בניזירות (פ"ט הל"א), דאשה שנדרה בניזיר ונטמאת בתוך ימי נזירות, ואח"כ שמע בעלה והיפר לה הרי זו מביאה קרבן טומאה, עכ"ל, ומשמע דמביאה כל הקרבנות, ובגמרא (דף י"ט ע"א) מבואר דזה תלוי אי מיגז גיז אי מיעקר עקר וכן מבואר ברמב"ם מנדרים (פי"ב הל"ט) וז"ל, נדרה ועברה על נדרה קודם שיפר לה אביה או בעלה אעפ"י ששמע בו ביום והיפר לה הרי זה חייבת על דבר שעברה בו, אם מלקות מלקות, ואם קרבן קרבן, עכ"ל, וע"כ מבואר דמיגז גיז:

וע"כ צריכים לפרש כוונת הרמב"ם, דהאיבעי' אי מיעקר עקר אי מיגז גיז, אינו מה זה הפרה, אי עוקרה או מיגז גיז, דע"כ הפרת הנדר הוי מיעקר עקר, והיינו דעוקר הנדר אלא בעי אם זה מועיל גם למפרע, או דוקא מכאן ולהבא, והא דמיגז גיז דמועיל מכאן ולהבא, ג"כ משום דעקר הנדר, אלא דאינו מועיל אלא מכאן ולהבא, וזהו כוונת הרמב"ם, וכיצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעיקרו וזהו הפרה לכו"ע, דאינו מתיר הנדר אלא עוקרו, וחכם מתיר הנדר היינו דמבטל הנדר וכאילו לא היה, ולכן בהתרת חכם הותר הראשון הותרו כולם, כיון דנתבטל הנדר, אבל בהפרת הנדר, אפי' מיעקר עקר, אבל כיון שהוא רק עקירה על הנדר, אבל היה נדר, וכיון דהתפסה אינו בהאדם אלא בהנדר, דהא צריך להתפיס תוכ"ד

של הנדר, שנתפוס ההתפסה, אע"פ שהופר כיון דהיה נדר, אבל הא דמבואר בנדרים (דף ע"ה ע"א) דר"א אומר שחל הפרה על הנדרים שתידור מכאן ולהבא, ומבואר בגמ' איבעי' להו לר"א מיחל חלין ובטלין, או דילמא לא חלין כלל, למאי נ"מ כגון דאיתפיס אחריתא בהדין נדרא, א"א חלין הויא תפיסותא, א"א לא חלין לא איכא מששא, וא"כ מבואר בגמ' דאי לא חלין כלל, לא מהני התפסה, משום דאי לא חלין כלל לא דמי להפרה דמיעקר עקר, דהתם פועל ההפרה שלא תחול כלל, אע"ג דבהפרה בעלמא רק מיעקר עקר, אבל זה למדין מהק"ח כמבואר בכ"מ שם, וא"כ פועל ההפרה שלא יחול כלל הנדר: והנה צ"ע דבמשנה שם (דף ע"ה ע"א) מבואר, דהכ"א אינו מפר, דאמרו לו הרי הוא אומר אישה יקימנו ואישה יפירונו, את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר, לא וכו', וצ"ע דברא"ש שם מבואר, דלכן לא חל הקמה משום דהוי הקמה בטעות, וכן מבואר בתוס' בניזיר (דף י"ב ע"ב בד"ה הרי הן) דהוי הקמה בטעות דשטא תדור בדבר שא"ל ליה להקם: צ"ע לפי"ז, א"כ איך אמרינן שלא בא לכלל היקם לא בא לכלל היפר, הא מה שלא חל ההקמה, אינו משום שאינו יכול להקם, אלא משום דאינו רוצה להקם, ויכולים לומר דכיון דהגמרא פושט דר"א לא חלין כלל, א"כ פועל ההפרה שלא יחול הנדר, וא"כ זה שייך רק בהפרה, דהקמה ע"כ צריך לחול הנדר, ויחול הקמה על הנדר וזהו כוונת הגמרא, דלא בא לכלל היקם לא בא לכלל הפר, דבהקמה אין דין זה: והנה בספרי איתא דרשא על זה, דלא חל הקמה על הנדרים שתדור, על הקרא לאסור איסור על נפשו, דאינו אוסר על אחרים, וכמבואר שם לפי גירסת הגר"א דמייירי לענין הקמה על נדרים שתדור: אלא לפי דברינו הנ"ל, דלא בא לכלל היקם היינו דבהקמה לא שייך שיחול קודם חלות הנדר, וזה אם נימא דבהפרה לא יחול כלל, א"כ צ"ע דהא בגמרא איבעי' הוא, אי לא חלין כלל, אי חלין ובטלין, וא"כ לפי המבואר, אמאי אינו פושט מזה גופא, דאמרי ליה רבנן את שלא בא לכלל היקם וכו' וחזינו דבהפרה לא חלין כלל ולכן בהקמה לא שייך זה וצ"ע, ע"כ:

10. ספר דבר יעקב

המרומי שדה מקשה מהמבואר בגמ' [גיטין לב]:
שלשון בטל משמע להבא ומשמע למפרע, וא"כ
היה צריך להועיל גם בבעל וגם בחכם.

11. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף עז עמוד ב

שיכול ומה חכם שאין מפיר מתיר. ק"ו לרווחא דמילתא בעלמא הוא דאי לא כתיב מיעוטא ממילא היו למדין זה מזה ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ועוד אי לאו מיעוטא דזה הדבר מנא לן דחכם אינו מפר:

12. ספר דבר יעקב

ולכאורה קשה למה יהיה פסול של ב"ד שקול,
מאי שנא מהא דאמרינן [לעיל עז]. דהתרת נדרים
כשר אפי' בלילה אפי' בקרובים אפי' מעומד.
המשנת יעב"ץ מבאר ע"פ מש"כ רע"א [הנ"ל]
עז. אות ו' שדוקא קרובים שאין להם פסול הגוף,
[שהרי כשרים לדון אנשים אחרים], כשרים להתרת
נדרים, אבל אלו שפסולים בגופם אינם כשרים
להתרת נדרים. ולפ"ז אפשר לומר דב"ד שקול הוי
פסול כעצם הב"ד שאין עליו תורת ב"ד, איכא
פסול גם להתרת נדרים.

א [רא"ש ד"ה להכשיר שלשה הדיוטות - דכל
ישראל כשרין להפר נדרים וב' ליכא למימר
מדאיצטריך ראשי המטות להכשיר יחיד מונחה
ותרי הוי ב"ד שקול - וכע"ז כתבו התוס' [ב"ב
קכ: ד"ה שהפרת], ומבואר ברא"ש ובתוס' שגם

13. ספר דבר יעקב

שצריך להיות סמוך. וכן שיטת היד רמ"ה כב"ב והרשב"א [כאן ובב"ב].

18) הריטב"א [לעיל כג.] מבאר בשיטת הרמב"ם דיש ב' סוגי חכמים [שאינם סמוכים], יש חכם הבקי בכל התורה והוא מתיר יחידי, ויש חכם הבקי בהלכות נדרים והוא מתיר יחד עם ב' הדייטות. > ולענין יחיד מומחה בזה"ז, הנה פשוט שלפי הרמב"ן והרשב"א שבעי סמוך, ליכא בזה"ז סמוך, אבל לפי הרמב"ם שא"צ סמוך נחלקו הראשונים. הרא"ש [נדרים כג.] והתוס' [בכורות לז.] כתבו שבעינן ת"ח מומחה כמו רב נחמן וכוה"ז אין לנו ת"ח מומחה כמו רב נחמן, ולכן אין להתיר ביחיד מומחה.

2) הר"ן [סוד"ה ביחיד] מביא י"א שבוה"ז ליכא מומחה, והר"ן פליג וס"ל שבכל דור, גדולי הדור שלו הם המומחים. וכן משמע מהרמב"ם [שבו ו-ה] וכך לומד הב"י [סימן רכח] בשיטת הרמב"ם. ולהלכה פוסק השו"ע [סימן רכח-ב] שליכא בזה"ז יחיד מומחה.

ג] והא ראשי המשותפת כתיב אמר רב חסדא ואיתימא ר' יוחנן ביחיד מומחה – הראשונים נחלקו האם חכם שמתיר יחידי צריך להיות סמוך. 1) שיטת הרמב"ם [שבועות ו-ה] שאינו צריך להיות סמוך, וכן מדייק הר"ן מרשב"ם [ב"ב קכ:]: שביאר רב מובהק. 2) הר"ן [כאן ולעיל כג.] מביא שיטת הרמב"ן

14. שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדרים סימן רכח סעיף א

מי שנדר ונתחרט, יש תקנה ע"י חרטה, ואפילו נדר בא-להי ישראל. כיצד יעשה, ילך אצל חכם מומחה, דגמיר וסביר, ואם אין יחיד מומחה ילך אצל שלשה הדייטות, והוא דגמירי להו וסבירי וגם יודעים לפתוח לו פתח, ויתירו לו. והאידינא אין מומחה שיהא ראוי להתיר ביחיד.

15. ש"ך יורה דעה סימן רכח אות ב

והוא דגמירי להו וסבירי - כלומר שלומדים עמהם הלכות ומבינים ומשמע אפילו לית בהו חד דגמיר מעצמו אלא כל דגמירי להו אחרים וסברי מתירין, ול"ד למ"ש בח"מ סי' ג' דבדיינים אי לית בהו חד דגמיר ויודע סברות בדיינים פסולים לדון דהתרת נדרים לאו דין הוא כמו שיתבאר וזה הוא דלא כהדרישה בסימן זה והעט"ז כ' והוא דגמיר להו וסברי קצת כדי שידעו מה שיתירו כו' משמע שא"צ שיהו סברי היטב אלא כל שסברי קצת כדי שידעו מה יתירו סגי וכן נוהגים:

16. ספר דבר יעקב

ד] ר"ן ד"ה לומר שיש שאלה בהקדש - שאם

הקדיש בהמה ושחטה בחוץ ואח"כ נשאל עליה פטור - וכ"כ הרשב"ם [ב"ב קכ:]: שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת ואח"כ חכם התיר הקדשו, נתבטל ההקדש למפרע ופטור מכרת. מיהו התוס' [כריתות יג: ד"ה וארבע] כתבו שאחר וריקת הדם כהלכתו שוב אינו יכול לשאל. והטעם י"ל דאחר שנוקד הדם ונתכפרו הבעלים, שוב אינם נחשבים לבעלים על הקרבן.

17. ספר טורי אבן על מסכת חגיגה - דף י/א

היתר נדרים פורחים באויר. ק"ל הא בספ"י דנדרים (ד' ע"ח) ובפרק ח' דבבא בתרא ילפינן בגזירה שוה דזה הדבר דשחוטין חוץ ודפר' נדרים מהדדי לב"ה דסגני ג' הדיוטות בהיתר נדרים וביחיד מומחה, אלמא כולה מילת' דהיתר נדרים בג' הדיוטות או בא' מומחה נלמד בגז"ש ודבר הלמד בגז"ש יש להם ע"מ שיסמכין דהא תנא סיפא הדינא והערויות בהדי הנני דיש להם ע"מ שיסמכו אע"ג דמגז"ש אתיין כדמפרש בגמ'. ואפי' לב"ש דל"ל גז"ש זו וס"ל דאין שאלה בהקדש נ"ל מדכתיב וידבר משה את מועדי ה' ליחיד מומחה וג' הדיוטות כדמפ' התם. והני קראי עדיפי טפי מכל הנני קראי דסמכי הנני תנאי להיתר נדרים בגמ'. דמ"מ לא ש"מ לחלק בין יחיד מומחה לג' הדיוטות. והשת' תקשה בין אמתני' דקאמר היתר נדרים פורחים באויר בין להני תנאי דבגמ' דסמכו אקראי למה לא נ"ל מהא דב"ש וב"ה. וי"ל דאי לאו דגמירי לן היתר נדרים מתורה שבע"פ לא הוי ידעינן האי גז"ש דזה הדבר למג"מ דקא מייתי לכל ישראל לפ' נדרים ולראשי מטות לשחוטין חוץ לב"ה ולא הוי מוקי להו כלל דלענין היתר נדרים והקדש ביחיד מומחה ובג' הדיוטות מיירי. דמסברא אין לנו שיש לנדרים היתר ולא הוי ידעינן גז"ש זו למאי אתי' כלל. א"נ הוי דרשינן לה לדרש' אחרינא, וכן הא דרשא דמועדי ה' לב"ש לא הוי דרשי' להכא אי לאו דא"ל עיקר להיתר נדרים מתורה שבע"פ או מהני קראי דאמר בגמ'. ובהכי נ"ל נמי הא דלנ"ל לעיקר היתר נדרים דמאמר בפ"ט דנדרים (דף ס"ה) המודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו ונ"ל מדכתיב ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרימה א"ל במדין נדרת לך החרך נדרך במדין, א"ו אי לאו דנ"ל לעיקר היתר נדרים ממקום אחר לא הוי דרשינן להני קראי להכא וכדפירשתי:

18. קרו אורה מסכת נדרים דף עז עמוד א

ראשי המטות בשחוטין חוץ למאי הלכתא, אמר רב ששת לומר שיש שאלה בהקדש. צריך לדקדק למה לן קרא להכני. ואמאי לא ילפינן מלא יחל דברו דאחרים מוחלין לן (חגיגה י' ע"א). והקדש נמי דברו הוא. [1] והיה נראה דעל כרחק לא איצטריך קרא אלא להקדש המחויב, כמו חטאת ואשם. דה"א כיון דמחויב ועומד הוא אימא דלא מהני ביה שאלה. קמ"ל קרא דשפיר מהני בהו שאלה ככל נדרים. ... אבל מסתמא דהש"ס דאמרין בכל דוכתי דפליגי בשאלה בהקדש משמע דבכל הקדש איצטריך לרבויה מקרא לענין שאלה. [2] והיינו משום חומרא דהקדש הוה אמינא דלא מהני ביה שאלה. ...

19. ספר ברכת אברהם [3]

למפרש, ולא איפכא. ויכו כל זה אחי שפיר לשיטת הרשב"ם (ביב קליג ט"ז) ור"ש (לעיל ביב ט"ז) דהטעם דמסורה להדיע משום מולא שפתך חשומר, אבל לירושלמי בקידושין (פ"א ה"ד) דהטעם משום לבי הארץ ומלוכה, ל"ע, דלפי' ל"ש לנדר כלל, ומחויב תיחי חושל התרה על הכקנאה, וע' ברין לקמן (פ"ה ט"ח) דאם עיי איסוריי מפקיר לא מהני שאלה, ולכאפי ה"ה כזה לפי הירושלמי, ולפי' לא מסתבר כלל לכלול זה בהיקש. ואפי' אם נומא בקדשי חזנת, דאינה הקנאה גמורה לפי הגרי"ח ז"ל, אלא דיני ממון גבוה, דזה תלוי בדיני הנדר, אבל בקדשי בדיע"ב אכתי קשה, ואיך ילפינן משחוטין חוץ. ולי"ע.

ולפי' תפ"ח לעיל (ביב ט"ז) בענין אמירה לגבוה, דייל דזה רק סברה שלגבוה אין לורך בקנינים ואין חסרון מנד שאין קנין, אבל אין זה ענין הקנאה, איכ' י"ל דדין ממון שבו מהני תלוי בדין הקדושה והנדר, דכיון דאינו פועל בי דברים נפרדים אלא דמוסר להקדש לממון ואיסור ניחה, אמרין דהכי דשאל על האיסור בעל כל דיבור זה ככולל בתוכו כל בהקדש. ואין זה דומה להפקר, דכזה דעת הרין נגד הרשב"א, דאינו מנד איסוריי שבו, אלא דמי שאוסר בהנאה חזין שאינו רוצה בהפסד ומפקירו, וכזה הספקר והאיסוריי אינם תלויים זה בזה, דאין זה תלות אחת אלא דפועל בי ענינים, אוסר ומפקיר, דחזין ממנו שגם מפקיר. ע' משני' לעיל (ס"י ע"ח) בענין התרה למפרע אות ה', אבל בהקדש י"ל דכל זה מדיני בהקדש, והאיסור והממון מוסך שייכי בהדדי, וכזה י"ל דתלויים זבי'.

בגמ' לומר שיש שאלה בהקדש, והקשה הקרן אורה, הא כל עיקר הקדש צא מכח הנדר, ואם הותר הנדר ממילא הותר ההקדש, ולמה לי קרא. וע"ש מה שתירץ.

ונראה לנאר בפשיטות דסד"א דכיון דק"ל אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי, ופועל דיני ממון להקדש, לכן לא מהני גם אם אח"כ מתיר הנדר, דעל קנינים לא מהני התרה, רק על איסור גרידא, ומאחר דלא מהני ע"ז דכוח ממון גבוה, לא מהני כלל. וילפינן דמי"מ מהני, והביאור בפשטות, כיון דהקנינים מכח הנדר, ממילא מחצטלים

20. שו"ת חוות יאיר סימן קל

... ע"ש היכן מצינו כרת בשוחט קדשים בחוץ הא ודאי ל"ק דמצינו [1] ברשע מתחלה ועד סוף ואינו מבקש התרה לנדרו א"נ [2] בשוחט קדשים דחבריה ובלה"נ ל"ק מידי כמ"ש בסמוך בג"ה. ע"ש או מיתה בידי שמים בתרומה ל"ק דמצינו בתרומה ביד כהן א"נ ברשע שלא בא לשאול ולא ירא מעונש כמו בעת שחיתתו. א"נ בתרומה דחבריה. א"נ שכבר נאכלו חולין ההם וגם מה מהני שאלתו דאי שאל הרי אכל טבל דג"כ במיתה (ע' ש"פ פ"ה ס"ק י') ובלה"נ ל"ק כמ"ש בסמוך גם התוס' לא זכרו מיתה בידי שמים דתרומה וכרת דשוחט רק נזירות ולענין התראת ספק. ...

21. ספר שערים מצויינים בהלכה [לדף נט]

והרי תרומה דאי בעי מיתשיל עלה ובטלי כו'.
עי' ברש"ש שהקשה, והרי יעבור למפרע
על לא תשא דנמצא דהברכה שבירך בשעת
הפרשתה היה לבטלה. וכבר הבאנו דבריו
בשמ"ב ובקונ"א (ה' חלה סי' לה סק"ג)
עמש"כ הרמ"א (יו"ד סי' שכג) דאם הפריש
חלה וחזרה ונתערבה בהעיסה ואין בה שיעור
ק"א כדי לבטלה ישאל לחכם ויתיר לו כדין
נדר, ומקשים הא גורם למפרע הברכה לבטלה,

והבאנו בשם תשו' חות יאיר (סי' טו) דאם נדר
להתענות והתפלל תפלת עננו, ושאל אח"כ על
נדרו לא הפסיד והברכות אינן לבטלה, וכ"כ
בתשו' חתם סופר (יו"ד סי' שכ) והטעם
דבשעת הפרשה הוה כדין, עי"ש שהארכנו
בוה. וכשו"ת הלכות קטנות (סי' מח) כתב,
דמאחר שחל עליה שם חלה לפי שעה הוי כמו
שנשרפה, וצ"י להריטב"א במס' חולין (קו).
ד"ה אמר רב) דהנוטל ידיו לאכילה ואח"כ
נמלך ולא אכל אין ברכתו לבטלה, מכיון שנטל
ידיו גמרה ליה ברכת הנטילה, וההיא שעתא
דעתו היה לאכול.

22. הר"ן מסכת נדרים דף עח עמוד ב

ומשמע מהכא ד**יחיד מומחה** דשרי נדרים [1] דוקא סמוך כמומחה של מועדי ה' דהיינו משה ואהרן דאין הפרש בין זה לזה אלא שמועדי ה' צריכין שלשה מומחין ונדרים סגי ביחיד [2] אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהל' שבועות (הלכה ה) דכל שהוא רב מובהק מתיר יחידי

23. ספר דבר יעקב

א' א"ל הכי קתני מועדי ה' צריכין קידוש
ב"ד שבת בראשית אינה צריכה קידוש ב"ד -
הרשב"ם [ב"ב קכ:]: והר"ן והרא"ש אצלנו מבארים
דקידוש מועדות היינו קידוש ר"ח וממילא איכא
קביעת המועדות, אבל מועדות בעצמן לא הוי
מקדשין, וס"ד שגם שבת יצטרכו לקדש ע"י שיקבעו
ש אחד בשבת יהיה יום השביעי שלו יום שבת.
הרשב"א בשטמ"ק ב"ב מביא פירוש ר"ח
שמבאר שב"ד כשהיו מקדשים ר"ח היו ג"כ קובעים
המועדות ואומרים המועד ביום זה יהיה מקודש.
ולפי"ז ס"ד שגם לענין שבת צ"ל שביום זה יהיה
מקודש.

24. תלמוד בבלי מסכת חולין דף קא/ב

שלה רבין משום דרבי יוסי בר' חנינא כך הצעה של משנה ואיפוך שלה רב יצחק בר יעקב בר גיורי משום דרבי יוחנן לדברי רבי יוסי הגלילי למאי דאפכן שגג בשבת והזיד ביום הכפורים חייב הזיד בשבת ושגג ביום הכפורים פטור מאי טעמא אמר אביי שבת קביעא וקיימא יום הכפורים בי דינא דקא קבעי ליה אמר ליה רבא סוף סוף תרוייהו בהדי הדדי קאתו **אלא אמר רבא שמדא הנה** ושלחו מתם דיומא דכפורי דהא שתא שבתא הוא וכן כי אתא רבין וכל נחותי אמרוה כרבא:

25. ריטב"א [קוקן] חולין דף קא

למיתה. ועיי' לח"מ שם שכ' דגם במ"ע חייב למסור א"ע. (860) עיי' בכלי המדה ריש ס' בא שהק' ע"ד רבינו כיצד כ' דאם לא קדשוהו ב"י אין כאן יוהכ"פ. הא קי"ל כר"א בר' צדוק דאית ל' ברה כו. א דאם לא נראה החודש בזמנו אין מקדשין אותו והיהו מעובר שכבר קידשוהו שמים. וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מהל' קדושה ה"ח. וא"כ גם אם היתה גזירה ולא קדשוהו, הריהו מעובר קידשוהו שמים ויוהכ"פ חל ממילא. וכן הק' בדגל ראובן ח"ב סי' יג. עיי' שמש"כ בזה. [ותי' הכלי חמדה בשם הרב מויעראשוב ויל עפ"י שם ה'תוס' בסנהדרין י' ב ד"ה שכבר דבי"ד של מעלה מקדשין ביום ל"א כיון דידועים דאי דהיום יקבע כר"ח. ומשמע דזה רק בזמן שבי"ד של משה יכולים ורוצים לקבוע היום ר"ח. אבל במקום שאין בי"ד של משה קובעים אותו. כגון בזמן גזירה וכד', אז אין בי"ד של מעלה מקדשין אותו כלל. והיה כוונת ד' רבינו שממילא לא חל כלל יוהכ"פ. 861 ל"מ. 862 סת. ב. 863 שם. 864 לפנינו: שבתא הוא. 865 עיי' דק"ט.

בענין איסור ב"א. 850 סד"ה והתניא. 851 לפנינו: שמדא הוה. 852 בדי"ה אלא ובדי"ה ושלחו. 853 ל"מ. ועיי' בתוס' שבת מט. ב ד"ה נטלם שהק' כן על אלישע בעל כנפים אמאי נטל התפילין מראשו הא הו"ל שעת גזירה וכו'. 854 סנהדרין עד. ב. 855 צ"ל: יהרג. 856 שם. ע"א. 857 שבת עה. א; ר"ה כב. א. וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' קדושה ה"ז ובסו"מ מ"ע קנג. 858 כ"כ רבינו בחי' לשבת מט. א בשם הרמב"ן וסיים שם: ובמסכת סנהדרין הארכתי בזה בס"ד. ולא וכינו לאורם של חי' רבינו לסנהדרין. וכ"ה בחי' הרמב"ן. הרשב"א ובר"ן שם. ועיי' בפ"י הרמב"ן עה"ת שמות כ. ו. 859 שם. וכ"כ כל הראשונים הנ"ל. וכ"ה ש"י ה'תוס' בע"ז כו. ב ד"ה יכול. [אמנם הרמב"ם בפ"ה מהל' יסוה"ת ה"ד כ' וז"ל: "כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו". משמע שאין לו להחמיר ע"ע גם ממידת חסידות. אלא שהס"מ שם הביא ד' הנמוקי' בסנהדרין שם שגם לשי' זו אם הוא אדם גדול וחסיד יר"ש ירואה שהדור פרוץ רשאי לקדש את ה' ולמסור א"ע

אלא אמר רבא גזירה הוי ⁸⁵¹. פירש"י ⁸⁵² ז"ל לפי שיטתו דאדרב יצחק קאי. וקאמר רבא דהא דרב יצחק לאו אדרבי יוסי הגלילי קאי. ומ"ד בה לדברי ר"י הגלילי למאי דאפכן לא היו דברים מעולם. אלא הא דרב יצחק בשעת גזירה היו שגורו שלא לעשות יה"כ, ולא עשה באותו שנה יה"כ בעשור. וקבעוה בשבת ואע"פ שאינו בעשור וכדי שלא תשתכח תורת יה"כ. והאויבים לא יכירו בו משום דכל שבת לא עבדי מלאכה. ועל יה"כ של אותו שנה שלחו מתם שהעושה בו מלאכה פטור משום יה"כ. והקשו בתר ⁸⁵³ האיך אפשר שבטלו יה"כ בשעת גזירה. הא בשעת גזירה אפילו אערקת' דמסנ' יהרג ואל יעבור ⁸⁵⁴. ושלא בשעת גזירה נמי בפרהסיא יהרוג ⁸⁵⁵ ואל יעבור ⁸⁵⁶. הא פרהסיא הוי. דהיכי דמי פרהסיא י בני אדם ⁸⁵⁷. ונ"ל דהא לא קשיא דקידוש חדשים דב"ד עשה הוא ⁸⁵⁸. ועל עשה יעבור ואל יהרוג ⁸⁵⁹ כדפרישנא בכמה דוכתי ⁸⁶⁰. א"כ למידת חסידות הוא כהניא דמצינו בסוגיא דש"ס ⁸⁶¹. ואפשר דהכי גזרו א"ה לב"ד שלא לקדשו דאין כאן יה"כ ודוק ⁸⁶².

26. בית הלוי על שמות פרק א א

וע"כ נראה דודאי גם אחר השיעבוד היו צדיקים גמורים. ועוד יותר דגם אחר ששיעבדו בהם לא הניחו מלמול בניהם וכדאיתא להדיא בילקוט סוף פרשת בשלה (רמז רסח) וז"ל, כשהיו מלין את בניהם אמרו להם המצריים למה אתם מלין אותם יהיו כבני מצריים ויקל השיעבוד הקשה מעליכם, אמרו להם כלום שכחו אבותינו אברהם יצחק ויעקב את אביהם שבשמים שישכחו בניהם אחריהם. הרי דגם א"כ היו מלין בניהם. רק הענין יובן דהנה מסורת היה בידם שצריכים שישתעבדו במצרים ארבע מאות שנה. ואחר שמת יוסף הבינו כולם אשר ימי השיעבוד ממשמשים ובאים, ומעתה יתחיל הגלות, והתחילו לפחד ממנו ולדאוג על העתיד, כי מי יודע היאך ומה יתנהגו המצריים עמהם ועם בניהם אחריהם זמן ארוך כזה. וביקשו עצה לזה והסכימו בעצה להתקרב להמצריים ולא להיות מובדלים מהם הרבה, ושלא יהיו ניכרים ביניהם כגרים ונכרים, יען בהתקרבות הגופים יתקרבו הלבבות ותתמעט השנאה. ובודאי אשר ע"פ שכל האנושי כן הוא הנכון. והנה עיקר ההבדל שהיה בין ישראל למצרים היא המילה שהיא בגופן לאות עולם, וכמו דאיתא בסנהדרין (דף ל"ט) דא"ל לר' תנחום תא נהוי לעמא חד א"ל לחיי מיהו אנן דמהילינן לא מצינן מיהוון כוותיכו. ובפרט אז במצרים קודם מתן תורה לא היה שום מצוה אחרת בישראל מה שאין בבן נח רק מילה לחוד שניתנה לזרעו של אברהם. ונתחכמו אז אשר תיכף אחרי המילה ימשכו ערלתן עד שישאר מקום החתך והמילה מכוסה כמו שהיה ולא יהיה ניכר שהם מהולים, ונמצא יצאו ידי שתייהם, דהמצוה קיימו כד"ת וגם אינו ניכר. וזהו שדקדק במדרש ואמרו הפירו ברית מילה אמרו נהיה כמצריים. גילה המדרש כוונתם בזה דלא מאסו במצוה זו רק הכוונה שלהם היתה כדי שיהיו נראים כמצריים. וגם דקדק המדרש ונקט לשון הפירו ברית מילה ולא נקט ביטלו, דהרי לא ביטלו המצוה רק הפירו, דלשון הפרה משמעו עקירת הדבר מכאן ולהבא אחר שמקודם היה אותו דבר במציאות. וכמו דאיתא בנדרים (דף ע"ז) דחכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום, דחכם שעוקר את הנדר מעיקרו צריך שיאמר מותר לך ובעל דמיגז גיז צריך שיאמר מופר לך, וכתב הרא"ש דהפרה משמעו מכאן ולהבא כמו את בריתי הפר (בראשית יז), וזהו ג"כ דאיתא ביבמות (דף ע"ב) את בריתי הפר לרבות המשוך אסמכוהו רבנן למשוך על קרא דנקט לשון הפרה, וזהו כמו שכתבנו.